

A NIHILIZMUS KULTUSZA – AVAGY SZEMLE A NAGY SEMMIRŐL<sup>1</sup>

DOI 10.35402/kek.2023.4.19

## Absztrakt

Idei utolsó, évadzáró szemlénk Michael J. Knowles nemzetközi népszerűségnek örvendő könyvét, a „*Reasons to Vote for Democrats – A Comprehensive Guide*”-ot veszi górcső alá, mely idén nyáron „*Miért is szavazzunk a libernyákokra? – Átfogó, kimerítő szakmai útmutató*” címmel jelent meg Magyarországon. A kötet 256 oldalán a *nagy semmi* olvasható. Mégis, pillanatnyi genezise ellenére, sikerkönyvvé válásának, olvasók általi méltatásának, politikai és médiafogadtatásának története kellőképp hosszúra nyúlt, így a mű túlnőtt a szerző által lefektetett kereteken, azaz a közeli barátok és rokonok megtréfálásán. Felrázta a politikai és közéletet, kiváltképp az Egyesült Államokban. De vajon *Miért pont Knowles üres könyve lett sikeres megannyi olvasmány közül?* Erre a kérdésre keressük a választ, miközben politikai-társadalmi-kulturális dilemmákat is felvetünk a *nagy semmi* ünnepléséről, a *nihilizmus kultuszáról*.

## Abstract

This year's final, season-ending review examines Michael J. Knowles' internationally popular book, “*Reasons to Vote for Democrats - A Comprehensive Guide*”, which was published in Hungary this summer under the title “*Miért is szavazzunk a libernyákokra? – Átfogó, kimerítő szakmai útmutató*”. On the 256 pages of the volume, the *big nothing* can be read. Yet, despite its momentary genesis, its story of becoming a best-seller praised by readers, and of its political and media reception stretched long enough, so that the work grew beyond the framework laid down by the author, i.e. the joking of close friends and relatives. It shook up political and public life, especially in the United States. But *Why did Knowles' blank book become a success among so many readings?* We are looking for the answer to this question, while we take up political-social-cultural dilemmas about the celebration of the *big nothing*, the *cult of nihilism*.

Bevezetés a *nagy semmiről*

Hat évet váratott magára, de idén végre itthon is megjelent az amerikai showműsorvezető–politikai kommentátor, Michael J. Knowles sikerkönyve, a „*Reasons to Vote for Democrats – A Comprehensive Guide*” (szó szerinti fordításban: Okok, amiért a demokratákra szavazzunk – Átfogó útmutató). A Threshold Editions, az egyesült államokbeli kiadó verziója azonban nemcsak írott nyelvében üt el az Alapjogokért Központ gondozásában megjelent magyar nyelvű kötettől: ez utóbbi valamelyest a címen, a borítóképen és a könyvajánlókon is változtatott. Ez persze nem egyedi eset, hogy a kiadó módosítja legalább ezeket az elemeket – mások a szövegbe is belenyúlnak –, hogy a maga vagy a nagybecsű közönsége által vallott értékekhez, a működési környezetéhez vagy küldetéséhez igazítsa, „adaptálja” a kiadványt erkölcsi-vallási, politikai-társadalmi, gazdasági (eladhatósági) okból vagy csupán marketingfogásként. A magyar Knowles-könyvvel is ez történt, „átesett a tűzkeresztségen”, s így kapta meg a „*Miért is szavazzunk a libernyákokra? – Átfogó, kimerítő szakmai útmutató*” címet, a hazai baloldal ismertebb politikai-közéleti személyiségeinek karikatúráit borítóján – az amerikai borítóképen egy demokratákat jelölő számárforma jelenik meg az amerikai zászló mintájával –,<sup>1</sup> valamint a politikai jobboldal olyan hazai és amerikai képviselőinek könyvajánlóit, mint például Ben Shapiro, New York Times-sikerszerző és a Daily Wire főszerkesztője, Dennis Prager, a „*The Ten Commandments*” című sikerkönyv írója, Bayer Zsolt, író és publicista, Szánthó Miklós, az Alapjogokért Központ főigazgatója, Kocsis Máté, a FIDESZ frakcióvezetője.

Ezzel szemben a belív tartalmában nem történt változás. Egyetlen egy apró vessző sem tűnt el, vagy került elő a magyar verzióban az amerikaihoz képest. Egy ilyen alaposan átgondolt szerkesztői döntés általában hitelességet hivatott kölcsönözni az eredeti mű újradadásának és

<sup>1</sup> Az Egyesült Államokban hagyományosan számmal jelölik a demokratákat és elefánttal a republikánusokat a politikai kommunikációban (erről bővebben lásd: Artsy 2020).

bizalmat építeni az olvasók és a kiadó közt. Mégis kétlem, hogy ez járt a központ munkatársai fejében, amikor a belív sorsa felett döntöttek, ugyanis itt gyakorlatilag nem (vagy alig) volt lehetőségük min változtatni. A kötet 256 oldalán a *nagy semmi* olvasható egy igen hatásos idézet<sup>2</sup> és az (ezekből fakadóan megkérdőjelezhető hasznosságú) irodalomjegyzéken kívül. Ekképpen a fejezetek, mint Gazdaságpolitika, Külpolitika, Polgári jogok, Oktatás, Belbiztonság, Energiapolitika, Munkahelyteremtés, Bünyődés, Bevándorláspolitika, Értékek és alapvetések, bár az amerikai demokrata vezetés érdemeit kellene, hogy pontokba szedve sorra vegyék, gyakorlatilag üresek. Tekintve, hogy futó fejléc és oldalszám megtalálható ezeken az oldalakon is, joggal feltételezhetjük, hogy mindez nem kiadásról kiadásra, országról országra öröklődő nyomdai hiba. Ehelyett a kiadó ajánlója szerint Knowles könyve politikai satíra, mely ekként fogalmaz meg kritikát a „liberalizmus”-ról „mint kiüresedett ideológia”-ról, ami „pusztán hatalmi mechanizmussá vált” napjainkban (Alapjogokért Központ 2023). A komoly elemzésekre támaszkodó politikai jellegű tartalmat szeretettel olvasóknak tehát ez az „üres könyv” egy ínycsemege, egy igazi különlegesség, mely lényegre törő közlésmódjának köszönhetően nem kertel, hanem gyorsan betalál<sup>3</sup>. Azoknak pedig, akik nem szeretik a nehézsúlyú politikai műfajt és társadalomkritikát, mégis érdeklődnek a téma iránt, kifejezetten „elviselhető” lehet tartalmi „könnyűsége”<sup>4</sup>.

Ne tévesszen meg azonban senkit a kötet „légből kapottsága”, megannyi érdekességet rejtnek a keletkezésének és fogadtatásának körülményei, beleértve a szerzőről való legfontosabb kapcsolódó információkat. Ezért idei utolsó, ún. évadzáró szemlénkben elsősorban ezek feltárására törekszünk, miközben arra keressük a választ, hogy vajon *Miért pont Knowles üres könyve lett sikeres megannyi olvasmány közül?* És persze vonatkozó

politikai-társadalmi-kulturális dilemmákat is felvetünk a *nagy semmi* ünnepléséről, a *nihilizmus kultuszáról*. Mindehhez a történelmi áttekintő technikáját hívjuk segítségül, hogy kontextusba helyezzük az említett szempontokat.

### A nagy semmi megalkotójáról

Michael J. Knowlest, az 1990-es New York-i születésű (Wikipedia é.n.), katolikus értékekben nevelkedett (Those Catholic Men 2017), Yale Egyetemen történelemből és olasz nyelvből bachelor szinten diplomázó (Yale Daily News 2014) fiatalembert először a The Daily Wire hívta állandó vendégnek és kulturális tudósítónak a „The Andrew Klavan Show” podcastba 2016-ban, majd 2020-tól az Excellence In Broadcasting Radio Network által működtetett „The Rush Limbaugh Show” vendég házigazdája lett (The Rush Limbaugh Show 2019), végül pedig – rövid idővonalunkon legalábbis – 2021-ben ismét a The Daily Wire szerződtette, ezúttal a Westwood One-nal együttműködésben, egy saját napi műsorra a WHLD kereskedelmi rádióadón (Pergamen 2021), mely értelemszerűen a „The Michael Knowles Show” címen fut azóta is (Westwood One 2023). Nem véletlen, hogy ezek a konzervatív szemléletű médiavállalatok és rádióműsorok tárt karokkal várták a jó beszélőkével és humorral megáldott Knowlest, hiszen a politikai kommentálása megkötött munkavállalói szerződése szerinti munkavégzésével nem merül ki.

Például 2019 áprilisában beszédet mondott a konzervatív fiatalok szervezete, a Young America's Foundation (Fiatal Amerika Alapítvány) képviselőjében a Missouri–Kansas City Egyetemen „A férfiak nem nők” címmel. És bár a helyszínen tiltakozó diákok közül volt, aki testileg bántalmazta és egy ismeretlen szerrel be is permetezte Knowlest (Fox News 2019; The Seattle Times 2019; The Washington Post 2019), az intézmény kancellára, C. Mauli Agrawal a tiltakozókat dicsérte, és Knowlest ítélte el, amiért „vallott véleménye nincs összhangban a sokszínűség és a befogadás iránti elkötelezettségünkkel, valamint azon célunkkal, hogy minden ember számára barátságos környezetet biztosítsunk” (Agrawal in Garry 2019).

Vagy 2019 szeptemberében Knowles a Fox News televíziós csatorna „The Story” című műsorában „elmebeteg svéd gyermeknek” nevezte

<sup>2</sup> »[...] ez az alkotás maradandó értéknek készült, nem pedig abból a célból, hogy a hallgatóság pillanatnyi tetszéséért versenyezzen.« – Thuküdidész (Muraközy Gyula fordítása) (Knowles 2023: 5)

<sup>3</sup> Knowles maga is úgy érvelt a könyv mellett, hogy „Ami igazán nagyszerű ebben a könyvben, az az, hogy körülbelül 15-20 másodperc alatt el lehet menni a borítótól a borítóiig.” (”What’s really great about this book, you can go cover-to-cover in about 15, 20 seconds.”) Fox & Friends 2017)

<sup>4</sup> Utalás Milan Kundera 1984-ben megjelent világhírű kötetére, „A lét elviselhetetlen könnyűségé”-re.

Greta Thunberg klímaaktivistát<sup>5</sup>, amiért a hálózat üstöllést elnézését is kért Thunbergtől és nézőitől, mondván, hogy a megjegyzés „szégyenletes volt” (Baudner 2019; Koerner 2019). Ennek ellenére a csatorna nem sokkal később – nyilatkozott terveivel ellentétben –, újra behívta Knowlest egy körre, ezúttal Tucker Carlson műsorába (Bremner 2021), hogy reagálhasson az általa okozott közfelháborodásra. Knowles itt elmondta: „Nyilvánvalóan nincs semmi szégyenletes abban, ha autizmussal vagy bármilyen más pszichiátriai betegséggel élünk. Ami szégyenletes, az a gyermekek politikai célokra való felhasználása” (Goldsmith 2019).

Vagy 2020 januárjában, amikor Donald Trumpot első ízben felelősségre vonták az Egyesült Államok 45. elnökeként,<sup>6</sup> Knowles Ted Cruz szenátorral karöltve az esetről elindította a „*Verdict*” (Ítélet) című podcastot (Kearns 2020), mely vezette a podcast-listákat egy hétig (Cobler 2020). Trump felmentését követően a páros olyan washingtoni politikusokkal kezdett interjút készíteni, mint John Barrasso, Mike Lee és Tim Scott amerikai szenátorok, a Trump-adminisztráció tisztviselői, köztük William Barr akkori főügyész, Betsy DeVos oktatási miniszter és Mark Meadows, a Fehér Ház kabinetfőnöke. Interjút készítettek továbbá Jon Voight és Isaiah Washington színészekkel is.

<sup>5</sup> Thunberg klímaaktivizmusát idejekorán, 15 évesen kezdte, és bár ma nem sokkal idősebb, összesen húsz éves, az elmúlt öt évben számos politikai és nemzetközi szervezeti fórumon felszólalt az ökológiai lábnyom csökkentése és a klímaváltozás mérséklése mellett, például a 2018-as ENSZ Klímaváltozási Konferencián (Haynes 2019) vagy a 2019-es ENSZ Klímacsúcson (Sengupta 2019). Ennek következtében már most számtalan díjat tudhat magáénak – például Az Év Svéd Nője (Swedish Women’s Educational Association 2019), Rachel Carson-díj (Torgersen 2019), Fritt Ord-díj (The Nordic Page 2019) stb. –, három Nobelbékedíjra jelölést – 2021-ben (Read 2021), ’22-ben (South China Morning Post 2022), ’23-ban (Vogue Scandinavia 2023) – és három díszdoktori címet – a belga Mons Egyetemről 2019-ben (Schneider 2019), a Brit Kolumbiai Egyetemről 2021-ben (The University of British Columbia 2021), a Helsinki Egyetemről 2023-ban (Bäckren 2023).

<sup>6</sup> Egy 2019 szeptembere és novembere közötti vizsgálatot követően az Egyesült Államok Képviselőháza 2019. december 18-án vádat emelt Trump elnök ellen; a felelősségre vonás során hatalommal való visszaéléssel és a Kongresszus akadályozásával vádolták. Ez volt a harmadik vádemelési eljárás egy amerikai elnök ellen, amelyet Andrew Johnson és Bill Clinton is megelőzött (Ewing 2020).

Idén, 2023 februárjában pedig azt mondta, hogy azok, akik transzneműnek vallják magukat, „tévhitben vannak, és ezt a téveszmét ki kell javítanunk”. A márciusi egyesült államokbeli CPAC-en<sup>7</sup> továbbá kijelentette, hogy „nem lehet középút a transzneműség kezelésében”, és „ha [a transzneműség] téves, akkor a társadalom javára teljesen ki kell irtani a transzneműséget a közéletből – az egész ostoba ideológiát” (Kilander 2023). Hozzászólásait persze sokan kritizálták, köztük Alejandra Caraballo polgárjogi ügyvéd is, aki „népírótnak” értelmezte azokat (Hawkinson 2023). Erre Knowles jogilag megfenyegette azokat a médiaorgánumokat, amelyek arról számoltak be, hogy a transznemű emberek vagy a transznemű közösség felszámolását szorgalmazta, és kijelentette, hogy ezek a csatornák rágalmazóak, hiszen ő a „transzneműségre” mint ideológiára hivatkozott – a kritikusok azonban értelmetlennek tartották ezt a megkülönböztetést (Salon 2023; Vice 2023; Them 2023).

### A nagy semmi keletkezése

Az első üres könyv az amerikai történelemben az 1880-as elnökválasztáskor tűnt fel, amikor James A. Garfield és Chester A. Arthur republikánusok élcelődtek General W. S. Hancock demokrata jelölttel. Az ötoldalas kötetük címe „*The Political Achievements and Statesmanship of General Hancock Regular Democratic Nominee For President*”, azaz „Hancock tábornok demokrata elnökjelölt politikai eredményei és államférfiúsága” volt (Daily Wire+ 2021). Knowlest bevállása szerint részben ez a kiadvány inspirálta saját üres könyve megírására – bár nem „teljesen üres”, ahogyan fogalmaz, hiszen a hosszú irodalomjegyzéken túl az oldalszámok is megtalálhatók benne, amelyek feltüntetése nélkül állítólag nem tudta volna kiadni a művet az Egyesült Államokban<sup>8</sup>. Részben pedig a demokraták elnökválasztást követő „demoralizálódott” közhangulata készítette a kötet elkészítésére. Ugyanis azzal, hogy 2017-ben az Egyesült Államokban Donald J. Trump nyerte meg a választást, és lett az elnök, a baloldal „hisztérikus jóslatai beigazolódtak”

<sup>7</sup> A CPAC (Conservative Political Action Conference – Konzervatív Politikai Cselekvési Konferencia) egy egyesült államokbeli konzervatív politikai dzsembori, amelyet ma már más országokban is, köztük Magyarországon is megrendeznek a konzervatív politikai erő (CPAC Hungary é.n.).

<sup>8</sup> Az első kiadás önköltségen történő saját kiadás volt.

– magyarázza Knowles pár évvel a kiadás után (Daily Wire+ 2021). Ezért csak úgy heccből nekilátott a kötet elkészítéséhez, „nyomott egy csomó Entert – az üres oldalak végett”, de nem gondolta, hogy siker lesz belőle. A felesége is azzal nyaggatta, hogy „miért pazarolja az idejét egy ilyen hülye ötletre, ami mégcsak nem is vicces”.

### A nagy semmi fogadtatása

Knowles úgy számolt, hogy nagyjából 50-200 példányt ad el a könyvből a barátainak, egy párat pedig olyan rokonoknak ajándékoz, akik demokrata-szimpatizánsok. Miután azonban feltette az Amazonra, a kötet hamarosan – csodák csodája – a hatodik vagy negyedik helyen végzett az eladások közt. Amikor tehát kisvártatva behívták a Fox & Friends-be interjúra (2017), elmondta, hogy nem számított a műületén sikerére, és felfedte azt a nagyszabású háttér- és kutatómunkát, ami az elkészítést megelőzte: „Nagyon sokáig tartott a könyv kutatása. Legalább tíz éve figyelem a Demokrata Pártot, és amikor megvizsgáltam a teljesítményüket és hogy miért szavazzunk rájuk – gazdasági vagy külpolitikai, belbiztonsági, polgári jogokhoz kapcsolódó okokat és így tovább – rájöttem, hogy valószínűleg az a legjobb, ha az összes oldalt üresen hagyom.” Továbbá elmagyarázta, hogy miért nem találja a demokraták Istenhez fűződő viszonyát megfelelőnek: „Amikor elkezdtem kutatni a könyvhöz, és végigmentem ezen a kimerítő tanulmányozási folyamaton, először a 2012-es Demokrata Nemzeti Gyűléshez fordultam, és kiderült, hogy ott arról döntöttek, hogy bevonják-e Istent pártjuk platformjába. És a demokraták kifütyülték Istent. Ez nem jó. Úgyhogy úgy döntöttem, ha jó ügyet keresek arra, hogy a demokratákra szavazzunk, valószínűleg üresen hagyom ezt a fejezetet.”

A derűs hangulatban tett interjút követően első számú sikerkönyv lett a „Reasons to Vote for Democrats” az Amazonon (Daily Wire+ 2021). Értékelése 4,9 az 5-ből közel tízezer vásárló/olvasó véleménye alapján, akik rendíthetetlen egyetértésük és kicsattanó támogatásuk felől biztosították Knowlest műve kapcsán. Például: „Ha a demokraták lemásolnák és beillesztenék e könyv tartalmát nemzeti platformjukba, megállíthatatlanná válnának”; „Kimerítő, de tömör leírása annak, hogy miért is szavazzunk a demokratákra. Nagyon élveztem ezt a könyvet, és oktatási eszközként ajánlom minden lehetséges szavazónak. Ez a könyv valóban

páratlan” (Andrews, 2017). A kötet ajánlója ennek megfelelően alakult: „A Demokrata Párt eddigi legkimerítőbb kutatott és következetesen érvelt bocsánatkérése”; „egy politikai értekezés, mely biztosan kiállja az idő próbáját”; és Ben Shapiro, New York Times-sikerszerző és a Daily Wire főszerkesztője is felkerült a borítóra azzal, hogy a könyvet „ALAIPOS”-nak nevezte. Neves kiadók keresték meg Knowlest, hogy pénzt ajánljanak a kötet (újra) kiadásáért – mint például a Simon & Schuster vagy a Macmillan, csak hogy a leghíresebbeket említsük –, a könyv azonban már így is jól fogyott, úgyhogy erre nem feltétlenül volt szükség (Daily Wire+ 2021). De csak azért, hogy a tréfa még viccesebb legyen, Knowles a Threshold Editions<sup>9</sup>-zel szerződött, amely „sok pénzt ajánlott neki egy üres könyvért”. Ám egy ponton túl az eladások csökkenni látszottak, ezért Knowles úgy döntött, hogy újra bemegy a Fox & Friends-be egy ráadásinterjú erejéig. Az adást követően Knowles könyvét maga az Egyesült Államok akkori elnöke, Donald J. Trump ajánlotta az olvasók figyelmébe: „Nagyszerű könyv az olvasás élményéért” – írta Twitter-bejegyzésében, így a kötet ismét a sikerlista élére ugrott.

Míg azonban a konzervatív média viccként tekintett a kötetre, és jót nevetett rajta, addig a liberális orgánusok komoly (szinte személyes) sértésnek és politikai támadásnak, sőt, valószínűleg hadüzenetnek vették. Például a Washington Post plágiummal vádolta meg Knowlest az üres könyv ötletéért, mivel egy demokrata-szimpatizáns szerző, David King 2016. novemberi műve, a „Why Trump Deserves Trust, Respect and Admiration” (Miért érdemel Trump bizalmat, tiszteletet és csodálatot?) megelőzte az ő kiadását – bár, Knowles szerint, az ő kötetével ellentétben „erről senki sem hallott, és senki sem vette meg” (Daily Wire+ 2021). Meglehető, ez való igaz, mégis óriási, erőltetett verseny indult az amerikai baloldalon, hogy ki tudja a legismeretlenebb üres könyvet elkészíteni visszavágásként a jobboldalnak. Kisvártatva King kötetének számos, nem túl fantáziadús másolata került napvilágra, például: James Adams (2020) „This is Why Trump Deserves Trust, Respect and Admiration: ‘Sincerely Honest’” (Ez az, amiért Trump bizalmat, tiszteletet és csodálatot érdemel: „teljesen őszintén”); Joshua Toby Brown (2021) „Why Trump Deserves Respect & Admiration” (Miért érdemel tiszteletet és csodálatot Trump?). És bár érezhető ezek esetében „némi átfedés” King

<sup>9</sup> A Threshold Editions a Simon & Schuster kiadó része, mely konzervatív nemfikciók megjelentetésére szakosodott (Simon & Schuster é.n.).

könyvének nemcsak „tartalmával”, de címével is, nincs információnk arról, hogy a Washington Post, a szerző vagy bármely entitás élt volna itt is a plágium gyanújával. De arról sem tudunk, hogy Trump elnök személyes sértésnek vette volna ezen művek megjelentetését. Sőt, valószínűleg pont ezek – a gyanú és a személyes sértettség – hiánya miatt egyfajta szabad rablás lett az üreskönyv-piacon, és kifejezetten a „*Miért tiszteljük Trumpot*”-témában, így ma se szeri se száma azoknak az önjelölt szerzőknek, akik ily „eredeti, frappáns” módon jelentetik meg politikai „kutatásuk végeredményét”<sup>10</sup>. A piac legjellemzőbb szereplője a Blank Books kiadó, mely már nevében is jelzi, hogy üres könyvek kiadására specializálódott, s mely immáron szerző nélkül jelentette meg saját Trump-ellenes kötetét 2017-ben „*Everything Great About President Trump. Literally everything*” (Minden nagyszerű Trump elnökről. Szó szerint minden) címmel. De természetesen a „*Reasons to vote for Democrats*” tökéletes ellentétpárjai is megjelentek a színen 2017-ben, egyik a másik után, minden kreativitást vagy önálló gondolkodást mellőzve, egy amerikai zászlós elefánttal a fehér borítójukon, például: Michael P. Tierney: „*Reasons to Vote for Republicans – A Comprehensive Guide*” (Okok, amiért a republikánusokra szavazzunk – Átfogó útmutató); Char Daley: „*Reasons to Vote for Republicans: A Captivating Interpretation*” (Okok, amiért a republikánusokra szavazzunk: Egy lebilincselő értelmezés).

Ezekkel szemben, a New York Times nem vívott frontális harcot Knowles ellen, hanem egyszerűen „megtagadta”, hogy „vele és a könyvével foglalkozzon” (Daily Wire+ 2021). Inkább megjelentett egy cikket mindenféle liberális színezetű üres könyvről: „*Your Whole Family Will Love These Political Books – Because They’re Blank*” (Az egész családod szeretni fogja ezeket a politikai könyveket – mert üresek) címmel (Mansbach & Kim 2017). Ezek azonban nemcsak hogy megírva, de kiadva sincsenek. Tehát nem üresek, hanem *nem léteznek*. Ebbe az ismeretlen fokozatba a cikk írója, Adam Mansbach és grafikus, Na Kim kapcsolta a post-elnökválasztási (vagyis elnökválasztás utáni) politikai kommentátori és illusztrátori versenyt. Ezek az elképzelt könyvötletek már szerzőt és címet IS magukba foglalnak, vagyis arra céloznak korántsem burkoltan, hogy milyen témában írhatnának a *nagy semmi* csattanójával

– „ez mekkora poén!” – az egyes konzervatív vagy liberális szemléletű politikai és közszereplők. Például Ted Cruz: „*My Friends at Work – A Memoir*” (Barátaim a Munkahelyen – Visszaemlékezés), Anthony Weiner: „*Impulse Control! – Mastering Self-Discipline to Win at Home and Work – A Memoir*” (Impulzuskontroll! – Az önfegyelem elsajátítása, hogy nyerjünk otthon és a munkahelyen), Sean Spicer: „*Control the Narrative – A Crash Course in Public Speaking*” (Irányítsd a narratívát: Gyorstalpaló a nyilvános beszédre), Mike Pence: „*Sweet, Sour, Salty & Savory! – My Favourite Meals to Share with Women Who are Not My Wife*” (Édes, keserű, sós és ízletes – A kedvenc ételeim, amelyeket olyan nőkkel osztok meg, akik nem a feleségem), Vladimir Putin: „*Worthy of Respect – Reflections on American Leadership*” (Tiszteletreméltó – Reflektálás az amerikai vezetésre), Joe Biden (akkor még alelnökként): „*No regrets – A memoir*” (Semmi megbánás – Visszaemlékezés). Persze, Trump elnök családját sem hagyhatták ki, ezért adtak ötletet önálló üres könyv megírásához Eric Trumpnak, ifjabb Donald Trumpnak és Melania Trumpnak is – utóbbinak „*See Where Lincoln Slept! The Ultimate Insider’s Tour of the White House*” (Nézz meg, hol aludt Lincoln! A végső bennfentes túra a Fehér Házban) címmel. Mint láthatjuk, ezek a témák messze túlmutatnak a 2017-es elnökválasztás eredményén, de esetekben a (bel)politikai szférán is.

Nincs róla információnk, hogy republikánus körökben gyanúsítgatás-személyeskedés vagy bármilyen reakció történt volna ezekre a kötetekre és kötetötletekre. De tudható, hogy nem jelent meg újabb „*Reasons to Vote for Democrats*” más szerző torlából, sem az azóta elnökké választott Bident vagy családját pellengérré állító üres könyv. Ugyanakkor a liberális média sorozatos (ellen)támadásai – most ki is kezdte? – arra készítették Knowlest, hogy 2021-ben megírja második művét, a „*Speechless: Controlling Words, Controlling Minds*”-t (Szótlanul: Szavak Irányítása, Elmék Irányítása). Mint nyilatkozta, valójában ez volt az első könyv, amelyet megírt, sőt, ez a mű együtt született első gyermekével: míg a felesége a szülőszobában sikított a fájdalomtól, ő a váróban gépelte a kéziratot. A könyv a Nyugaton jelenleg zajló kulturális háborúról és benne a szólásszabadság helyzetéről szól, arról, hogy a politikai korrektség nem más, mint egy kommunista hagyományoknak (vagy találmányoknak?) megfelelően jól (kisebbségeket „felszabadítási szándékkal”) csomagolt gondolatrendőrség. E kötet bár *best-seller* nem lett, szintén egészen kiváló (4,9-es) értékelése

<sup>10</sup> A szerzők a hivatkozott kötetek leírásában egytől egyig – Knowles szövegéhez hasonlóan – úgy mutatják be a műüket, mint egy kimerítő és hosszú kutatás végeredményét.

van az Amazonon 3100 olvasó véleménye alapján. Candace Owens konzervatív politikai kommentátor és szerző,<sup>11</sup> valamint Ted Cruz republikánus szenátor<sup>12</sup> is megvétele-elolvasásra ajánlotta. Nem úgy mint Michael Knowles, aki minden kedves olvasónak elsősorban azt javasolja, hogy „Olvassa el a *magnum opust* [a »Reasons to Vote for Democrats«-ot], több tudást szerez majd belőle második olvasásra, mint bármely könyvből!” (Daily Wire+ 2021).

## Következtetések

Mit lehetne írni egy üres könyvről? – fordulhatott meg mindannyiunk fejében a szemle elején. Már láthatjuk, hogy ez attól függ, pontosan milyen kötettel állunk szemben: egy olyanal, amelyről senki sem hallott (amelyet senki sem „olvasott”) – erre akadt példa bőven –, vagy egy olyanal, amelyet tízezrek vásároltak meg, és e népszerűsége felrázta a politikai és közéletet. Mert hiába nyúlfarknyi a Knowles-kötet *genezise* (eredettörténete), láthatjuk, hogy sikerkönyvvé válásának, olvasók általi méltatásának, politikai és médiafogadtatásának története kellőképp hosszú. Túlnőtt a Knowles által lefektetett kereteken, azaz a közeli barátok és rokonok megtréfálásán, miután megjelent az Amazonon. Jelenség lett belőle, majd követendő vagy legyőzendő minta, s hamarosan túltermelés alakult ki az üreskönyv-piacon. A jelen szemle is alakulhatott volna ennek megfelelően, Knowles „stílusában”, a „szatíra szatírójaként”:

*Szemle: Michael J. Knowles – Miért is szavazunk a libernyákokra?*

### Bevezetés

[üres oldal]

### Tárgyalás

[üres oldal]

### Következtetések

[üres oldal]

*De miért pont Knowles üres könyve lett a befutó – tekintve, hogy (legalább) King 2016-os kötete megelőzte a kiadását? Ez utóbbival ellentétben, a megjelentetés idejére Knowles-nak már volt valamelyest*

<sup>11</sup> „Minden egyes amerikaiak el kell olvasnia Michael Knowles Speechless című könyvét. Nem úgy értem, hogy »végül olvasd el«. Úgy értem: hagyj abba, amit csinálsz, és vedd elő ezt a könyvet.” (Candace Owens in Knowles 2021).

<sup>12</sup> „Évtizedek óta a legfontosabb könyv a szólásszabadságról – olvasd el!” (Ted Cruz in Knowles 2021).

neve a rádiózásban és politikai kommentálásban, a közönség ismerte. Ráadásul Knowles a demokráciát tűzte pellengérré, míg King a republikánusokat – talán az amerikai jobboldal nyitottabb az efféle humorra, és az általa jónak tartott művek *hype*-olására (érdemtelenül nagy médiafelhajtásúra) – ne feledjük, a tudomásunk szerinti első üres könyvet is republikánusok készítették egy demokráta cukkolására. Vagy a politikai körülmények, az elnökválasztás eredménye – ahogyan Knowles is utalt rá – a kiadás idején túlságosan „demoralizáltak” a baloldalt, és energetizáltak a jobboldalt. Knowles könyvének felfuttatása után viszont már nem meglepő, hogy a szinte szalagsoron gyártott (sokszor személyeskedő) republikánus-ugrató utánzatok az ismeretlenség homályába veszttek – mégiscsak az eredeti általában a vonzó, és ami elsőre vicces, másodjára vagy harmadjára már kevésbé az. Vannak persze trendek a könyvpiacon is, amikor egyes szerzők szerencsésen meg tudják lovagolni a mások által gerjesztett divathullámokat – ez főként a szórakoztató irodalomban figyelhető meg, ahol egy-egy téma népszerűsége hirtelen akkorára nő, hogy az eredeti szerző már nem képes kielégíteni a nyomában megnőtt keresletet, így a fogyasztók kénytelenek más szerzők műveit is elolvasni ugyanabban vagy hasonló témában –, de úgy tűnik, hogy az üres könyvek nem tartoznak ide. Mert mivel is adna többet vagy csillapítaná az olvasási vágyat, ha újabbat és újabbat vásárolnánk belőle? Ugyanakkor a politikai kötetek rendkívül kelendők a piacon, például Barack Obama (44. amerikai elnök) harmadik könyve, az „Egy ígéret földje I” (2020) már több mint hárommillió példányszámban elkelt az Egyesült Államokban, és szakértők szerint idővel meghaladhatja George W. Bush (43. amerikai elnök) „Döntési helyzetek” (2010) és Bill Clinton (42. amerikai elnök) „Életem” (2004) eladási rekordjait, azaz a 3,5-4 millió példányszámot (Howart 2023). Elődeitől eltérően Donald J. Trump (még) nem írt kötetet elnöksége meghatározó pillanatairól, de róla már számos könyvet megjelentettek. Ezek közül a tizenkét legnépszerűbb mű összes eladott példányszáma szintén meghaladja a hárommilliót.

Nem lőtt tehát Knowles mellé politikai témájú üres könyvével, de ha még kérdéses, hogy *Miért lett a kötet sikeres*, íme néhány lehetséges ok:

1. Mert olcsó. Ha nem tetszik, akkor is megértel! Jó lesz papírtörlnök, vegyünk rögtön kettőt belőle.
2. Mert környezetbarát. Kevés a benne foglalt szöveg nyomdai tintaigénye.

3. Mert jó az értékelése. Tízezer olvasó csak nem tévedhet!
4. Mert menő. A tévében, a rádióban és az újságokban is szó volt róla, és híres emberek ajánlják, köztük egyenesen a 45. amerikai elnök – ő biztosan tud valamit, amit mi még nem! Talán nem is üres, csak mi nem látjuk rendesen.
5. Mert darálható. Gyorsan megvagyunk vele, és így könnyen elmondhatjuk, hogy mi is elolvastunk egy könyvet, anélkül, hogy túl sok energiát fordítottunk volna rá – kínos, hogy sok az értelmiségi a családban és a barátok közt?
6. Mert felhasználóbarát. Könnyen letehető-folytatható-újrakezdhető. Ön is utálja, ha nem tudja, hol hagyta abba a könyvet, amibe belekezdett? Itt a megoldás!
7. Mert jól néz ki. Letisztult fehér borítójával és középre zárt amerikai zászlós „demokrata”-szamarával igencsak jól mutat a polcokon – lakberendezői *shop the look*.
8. Mert igaz történeten alapul. Már mint azon a politikátörténeti mozzanaton, amikor James A. Garfield és Chester A. Arthur republikánusok üres könyvet adtak ki General W. S. Hancock demokrata jelölt érdemeiről.
9. Mert ez az eredeti. A többi változat csak gyenge másolat, mint az aluljárós „Diorr” vagy „Shanel”.
10. Mert megnevetett – akár az orvos is felírhatná receptre, olyan jót tesz a léleknek. Kis dózisokban, naponta egyszer javallott kinyitni. Túladagolása lehetetlen.

S ha úgy vesszük, Knowles könyve ezzel be is teljesítette létrejöttének elemi célját: megnevetette a stílusára fogékony embereket.

De az is lehet, hogy egy üres lap néha valóban többet mond minden szónál, például a művészetben, beleértve a modern irodalmat vagy festészetet. A biztosított tudás és válasz hiánya talán az, ami önálló gondolkodásra sarkall, megoldások keresésére, innovációra. Vagy további kérdések felvetésére. A *nagy semmi* is tárgyasítható, és képezheti plagizálás tárgyát? Miként jutottunk mi, olvasók, politikusok, médiumok odáig, hogy a *nihil*t ünnepeljünk? Hogy az legyen egy könyv reklámja, a mézes madzag, ami a nehezen megkeresett pénzünkéből végre vásárlásra sarkall, hogy „azért fogod ezt szeretni, mert ez üres” (lásd például Mansbach & Kim 2017)? Ezzel mennyire taksálják az (önjelölt) írók és kiadók

az olvasói igényeket és intelligenciát? És vajon mit árul el mindez a mai politikai diskurzusokról és kommentálásról? E kötet sikere tényleg a baloldal *kiüresedettségét* és *nihilhez* való viszonyát példázza, vagy éppen ellenkezőleg? Mindenesetre, miközben (nemzetközi) *kultusszá* emeltük a *nihil*t, éljeneztük, ünnepeltük, utánoztuk, másoltuk, ezer alakban megjelenítettük; *kiüresítettük*. Nulla szorozva végtelennel nulla.

## Felhasznált irodalom

- Adams, James 2020 *This is Why Trump Deserves Trust, Respect and Admiration: „Sincerely Honest”*. Independently published (független kiadás), Egyesült Államok.
- Alapjogokért Központ 2023 *Knowles-könyvajánló*. In Grégor Puppinc 2023 *Lelkiismeret és emberi jogok*. Alapjogokért Központ, Budapest.
- Andrews, Travis M. 2017. március 10. ‘Reasons to Vote for Democrats’ jumps to the top of Amazon’s bestseller list. But its pages are blank. *The Washington Post*. Online: <https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2017/03/10/reasons-to-vote-for-democrats-jumps-to-the-top-of-amazons-bestseller-list-but-its-pages-are-blank/>
- Artsy, Jackson Arn 2020. november 3. Why Democrats are donkeys and Republicans are elephants. *CNN*. Online: <https://edition.cnn.com/style/article/why-democrats-are-donkeys-republicans-are-elephants-artsy/index.html>
- Bäckren, Noona 2023. március 21. Greta Thunberg saa arvokkaan kunniansoituksen Helsingin yliopistolta [Greta Thunberg given a prestigious distinction by Helsinki University]. *Helsingin Sanomat*. Online: <https://www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000009457323.html>
- Bauder, David 2019. szeptember 24. Fox apologizes for ‘disgraceful’ comment about Thunberg. *WAVY.com. Associated Press*. Online: <https://www.wavy.com/news/politics/fox-apologizes-for-disgraceful-comment-about-thunberg/>
- Blank Books LLC 2017 *Everything Great About President Trump. Literally everything*. Independently published (független kiadás), Egyesült Államok.

- Bremner, Jade 2021. július 8. Fox News welcomes back guest it vowed to ban over nasty attack on Greta Thunberg. *news.yahoo.com. The Economist*. Online: <https://news.yahoo.com/fox-news-welcomes-back-guest-133726065.html>
- Brown, Joshua Toby 2021 *Why Trump Deserves Respect & Admiration*. Independently published (független kiadás), Egyesült Államok.
- Bush, George W. 2010 *Döntési helyzetek*. Ulpius-ház, Budapest.
- Clinton, Bill 2004 *Életem 1-2*. Ulpius-ház, Budapest.
- Cobler, Paul 2020. január 28. Ted Cruz's podcast on impeachment trial sits atop iTunes charts. *Dallas News*. Online: <https://www.dallasnews.com/news/politics/2020/01/28/ted-cruz-podcast-on-impeachment-trial-sits-atop-itunes-charts/>
- CPAC Hungary é.n. *Együtt erő vagyunk*. Online: <https://www.cpachungary.com/>
- Daily Wire+ 2021 *How Michael Knowles Went Viral Writing a Blank Book*. Online: <https://www.youtube.com/watch?v=EWveWquWf8>
- Daley, Char 2017 *Reasons to Vote for Republicans: A Captivating Interpretation*. CreateSpace. Independent Publishing Platform (független kiadás), Egyesült Államok.
- Ewing, Philip 2020. február 5. „Not Guilty”: Trump Acquitted On 2 Articles Of Impeachment As Historic Trial Closes. *NPR*. Online: <https://www.npr.org/2020/02/05/801429948/not-guilty-trump-acquitted-on-2-articles-of-impeachment-as-historic-trial-closes>
- Fox & Friends* 2017. március 10. Interview with Michael J. Knowles. Online: [https://twitter.com/foxandfriends/status/840047077639897089?ref\\_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E840047077639897089%7Ctwgr%5E050d9f7d232891f89b099dea89d75e04c364348b%7Ctwcon%5Es1\\_&ref\\_url=https%3A%2F%2Fwww.washingtonpost.com%2Fnews%2Fmorning-mix%2Fwp%2F2017%2F03%2F10%2Freasons-to-vote-for-democrats-jumps-to-the-top-of-amazons-bestseller-list-but-its-pages-are-blank%2F](https://twitter.com/foxandfriends/status/840047077639897089?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E840047077639897089%7Ctwgr%5E050d9f7d232891f89b099dea89d75e04c364348b%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.washingtonpost.com%2Fnews%2Fmorning-mix%2Fwp%2F2017%2F03%2F10%2Freasons-to-vote-for-democrats-jumps-to-the-top-of-amazons-bestseller-list-but-its-pages-are-blank%2F)
- Fox News* 2019. április 13. Conservative speaker who was assaulted by protester: „This was a warning shot to conservatives”. Online: <https://www.foxnews.com/politics/conservative-speaker-who-was-assaulted-by-protester-this-was-a-warning-shot-to-conservatives>
- Garry, Patrick M. 2019 When Legislatures Become the Ally of Academic Freedom: The First State Intellectual Diversity Statute and Its Effect on Academic Freedom. *South Carolina Law Review*, 71. (1): 181. Online: [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=3715843](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3715843)
- Goldsmith, Liorah 2019. szeptember 27. Michael Knowles event met with student walkout. *Annenberg Media*. Online: <https://www.uscannenbergmedia.com/2019/09/28/michael-knowles-event-met-with-student-walkout/>
- Hawkinson, Katie 2023. március 4. Michael Knowles Says Transgenderism Must Be ‘Eradicated’ at CPAC. *The Daily Beast*. Online: <https://www.thedailybeast.com/michael-knowles-calls-for-eradication-of-transgender-people-at-conservative-political-action-conference>
- Haynes, Suyin 2019. május 24. Students From 1,600 Cities Just Walked Out of School to Protest Climate Change. It Could Be Greta Thunberg’s Biggest Strike Yet. *Time*. Online: <https://time.com/5595365/global-climate-strikes-greta-thunberg/>
- Howart, Josh 2023 *11 Top Publishing Trends (2023-2025)*. Exploding topics. Online: <https://explodingtopics.com/blog/publishing-trends>
- Kearns, Madeleine 2020. február 6. The Final Verdict?. *National Review*. Online: <https://www.nationalreview.com/2020/02/the-final-verdict/>
- Kilander, Gustaf 2023. március 4. CPAC speaker sparks alarm with call for trans people to be ‘eradicated’. *The Independent*. Online: <https://www.the-independent.com/news/world/americas/us-politics/cpac-transgenderism-daily-wire-michael-knowles-b2294252.html>
- King, David 2016 *Why Trump Deserves Trust, Respect and Admiration*. Peter Sinclair Publishing Ltd., Egyesült Államok.
- Knowles, Michael J. 2017 *Reasons to Vote for Democrats – A Comprehensive Guide*. Threshold Edition, Egyesült Államok.



- Knowles, Michael J. 2021. *Speechless: Controlling Words, Controlling Minds*. Regnery Publishing, Egyesült Államok.
- Knowles, Michael J. 2023 *Miért is szavazzunk a libernyákokra? – Átfogó, kimerítő szakmai útmutató*. Alapjogokért Központ, Budapest.
- Koerner, Claudia 2019. szeptember 23. Fox News Apologized To Greta Thunberg After A Pundit Called Her „Mentally Ill”. *BuzzFeed News*. Online: <https://www.buzzfeednews.com/article/claudiakoerner/fox-news-apologized-greta-thunberg-mentally-ill>
- Kundera, Milan 1984 *A lét elviselhetetlen könnyűsége*. Újabb és magyar nyelvű kiadás lásd például: 2010 Európa Könyvkiadó, Budapest.
- Mansbach, Adam – Kim, Na 2017. április 22. Your Whole Family Will Love These Political Books – Because They’re Blank. *New York Times*. Online: <https://www.nytimes.com/2017/04/22/opinion/your-whole-family-will-love-these-political-books.html>
- McClure, Kelly 2023 március 4. CPAC speaker says, „Transgenderism must be eradicated,” while claiming it doesn’t exist. *Salon*. Online: <https://www.salon.com/2023/03/04/cpac-speaker-says-transgenderism-must-be-eradicated-while-claiming-it-doesnt-exist/>
- Obama, Barack 2020 *Egy ígéret földje I*. HVG Könyvek, Budapest.
- Pergament, Alan 2021. május 25. WHLD switches format to conservative talk hosts, led by Dan Bongino. *The Buffalo News*. Online: [https://buffalonews.com/entertainment/whld-switches-format-to-conservative-talk-hosts-led-by-dan-bongino/article\\_fc81102-bd60-11eb-bb57-3f2395870f0c.html](https://buffalonews.com/entertainment/whld-switches-format-to-conservative-talk-hosts-led-by-dan-bongino/article_fc81102-bd60-11eb-bb57-3f2395870f0c.html)
- Read, Rupert 2021 október 9. Opinion: This year’s Nobel Peace Prize should’ve gone to Greta Thunberg. *The Independent*. Online: <https://www.independent.co.uk/voices/greta-thunberg-nobel-peace-prize-climate-b1935328.html>
- Schneider, Oscar 2019. május 16. Belgian university will honour young climate-activist Greta Thunberg. *The Belgian Times*. Online: <https://www.brusselstimes.com/all-news/belgium-all-news/56837/university-of-mons-to-honor-greta-thunberg-nicolas-hulot-nicolas-terne/>
- Sengupta, Somini 2019. november 12. Greta Thunberg Sets Sail, Again, After Climate Talks Relocate. *The New York Times*. Online: <https://www.nytimes.com/2019/11/12/climate/greta-thunberg-return-europe.html>
- Simon & Schuster é.n. *Threshold Editions*. Online: <https://www.simonandschuster.com/authors/Threshold-Editions/80028338>
- South China Morning Post* 2022. február 1. Nobel Peace Prize 2022 nominees include Myanmar’s shadow government. Online: <https://www.scmp.com/news/world/europe/article/3165527/nobel-peace-prize-nominees-include-suu-kyis-party-greta-thunberg>
- Swedish Women’s Educational Association (svédül) 2019. március 30. Årets *Svenska Kvinna 2019* [Swedish Woman of the Year 2019]. Archiválva: <https://web.archive.org/web/20210312072918/https://translate.google.com/translate?hl=en&sl=auto&tl=en&u=https%3A%2F%2Fwww.nrk.no%2Frogaland%2Fgreta-thunberg-hedres-med-miljopris-1.14485056>
- The Nordic Page* 2019 Swedish Climate Activist Will Use Prize Money from Norway to Sue Norway. Online: <https://www.tnp.no/norway/politics/swedish-climate-activist-will-use-prize-money-from-norway-to-sue-norway/>
- The Rush Limbaugh Show* 2019 Online: <https://www.rushlimbaugh.com/>
- The Seattle Times* 2019. április 12. Student charged over protest at anti-transgender speech. Online: <https://www.seattletimes.com/nation-world/nation/conservative-speaker-michael-knowles-speech-disrupted/>
- The University of British Columbia 2021 *2021 Honorary Degree Recipients – Okanagan Graduation*. Online: <https://graduation.ok.ubc.ca/honorary-degrees/2021-honorary-degree-recipients/>
- The Washington Post* 2019. április 12. Conservative Speaker Michael Knowles Speech Disrupted. Archiválva: [https://web.archive.org/web/20190425061247/https://www.washingtonpost.com/national/conservative-speaker-michael-knowles-speech-disrupted/2019/04/12/4f486d72-5d7c-11e9-98d4-844088d135f2\\_story.html?utm\\_term=.8a09e6efac8f](https://web.archive.org/web/20190425061247/https://www.washingtonpost.com/national/conservative-speaker-michael-knowles-speech-disrupted/2019/04/12/4f486d72-5d7c-11e9-98d4-844088d135f2_story.html?utm_term=.8a09e6efac8f)

- Them* 2023 CPAC Speaker Michael Knowles Says „Transgenderism Must Be Eradicated”. Online: <https://www.them.us/story/michael-knowles-transgenderism-cpac>
- Those Catholic Men* 2017. szeptember 26. An Interview with the Catholic of the Daily Wire. Online: <https://thosecatholicmen.com/articles/an-interview-with-the-catholic-of-the-daily-wire/>
- Tierney, Michael P. 2017 *Reasons to Vote for Republicans: A Comprehensive Guide*. Independently published (független kiadás), Egyesült Államok.
- Torgersen, Hilde 2019. március 22. Greta Thunberg is honored with an environmental award. *NRK (TV/Radio/Internet) News Agency*. Online: [https://www-nrk-no.translate.google.com/roqaland/greta-thunberg-hedres-med-miljopris-1.14485056?\\_x\\_tr\\_sl=auto&\\_x\\_tr\\_tl=en&\\_x\\_tr\\_hl=hu](https://www-nrk-no.translate.google.com/roqaland/greta-thunberg-hedres-med-miljopris-1.14485056?_x_tr_sl=auto&_x_tr_tl=en&_x_tr_hl=hu)
- Vice* 2023. március 6. CPAC Speaker Calls for Eradication of ‘Transgenderism,’ Crowd Goes Wild. Online: <https://www.vice.com/en/article/bvjgnq/cpac-transgenderism-speaker-called-for-eradication>
- Vogue Scandinavia* 2023. február 2. Greta Thunberg has been nominated for the Nobel Peace Prize. Online: <https://www.voguescandinavia.com/articles/greta-thunberg-has-been-nominated-for-the-nobel-peace-prize>
- Westwood One 2023 *The Michael Knowles Show*. Online: <https://www.westwoodone.com/programs/news-and-talk/daily-talk/the-michael-knowles-show/>
- Wikipedia é.n. *Michael Knowles (Political Commentator)*. Online: [https://en.wikipedia.org/wiki/Michael\\_Knowles\\_\(political\\_commentator\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Knowles_(political_commentator))
- Yale Daily News* 2014. március 7. The Modern Renaissance Man: Michael Knowles on Art, Politics and Jimmy McMillan. Online: <https://yaledailynews.com/blog/2014/03/07/the-modern-renaissance-man-michael-knowles-on-art-politics-and-jimmy-mcmillan/>



*Fortepan / Magyar Rendőr*  
*Budapest. Olimpia park (Stollár Béla utca), a Belügyminisztérium épülete,*  
*a mai Képvisei Irodaház ("Fehér Ház"). (1950)*